

IN BUREN

Edmund Jansen ontdekte Ameland

Zo'n 100 jaar geleden, in 1921, kwam het eerste Lager naar Ameland.

In een in 1892 geschreven boek had de Duitse priesterstudent Edmund Janssen uit Kevelaer iets interessants ontdekt onder het woordje "Ameland". Dit was wat hij las: "Het eiland Ameland aan de Noordzee, aan de West-Friese Kust, wat hoort bij de provincie Friesland is 22 km lang* en 5 km breed. Het is gescheiden van Friesland door de Waddenzee, door het Amelander gat in het westen van het eiland Terschelling en door het Pinkegat in het oosten van het eiland Schiermonnikoog. Het heeft drie dorpjes, Hollum, Ballum en Nes** en er wonen 2277 inwoners. De meeste mannen zijn visser of zeeman en daarnaast houden ze vee, zoals koeien, schapen en paarden. Het eiland heeft een koninklijke stoeterij (paardenfokkerij). Sinds 1870 heeft men geprobeerd het eiland door een dam te verbinden met het vasteland, die nu door de regering wordt onderhouden". In het jaar 1910 maakte de 24 jarige Edmund Janssen een lange reis door Gelderland, Overijssel en trok vervolgens door Friesland. Via Leeuwarden, Stiens en Drachten reisde hij met een spoorverbinding naar Holwerd en wilde vandaar naar Ameland lopen over de dam. Die had echter maar kort bestaan, van 1872 tot 1882 en was door een aantal stormen voor een deel vernield. Edmund Janssen was niet het soort man dat door deze ontdekking meteen opgaf. Hij besloot toen het eb was geworden de Waddenzee dan maar te voet over te steken en bereikte bij de Kooiplaats het eiland. Daar was hij bij de familie Brouwer hartelijk welkom toen ze hoorden van zijn avontuur. De jonge eilandgast maakte op het eiland kennis met het jodium houdende drinkwater en de gezonde zeelucht en voelde hoe goed dit was voor zijn gezondheid.

Zandwoestijn.

"Ameland was in het jaar 1910 nog een zandwoestijn", zo beschreef Edmund Janssen. Er waren alleen maar zandwegen en -paden. "Zelfs in de hoofdplaats Nes waren er diepe gaten in de kom van het dorp, waar de kinderen na een regenbui hun oude klompen met een zeiltje in lieten varen. Daarbij zongen ze het liedje over Piet Hein." Het beviel Edmund Janssen zo goed op Ameland dat hij in de jaren tot de tweede wereldoorlog Ameland regelmatig bezocht en vrienden maakte onder de Amelander bevolking. In 1911 was zijn priesterwijding.

Een 'Zeltlager' aan de rand van Nes

Bleekneusjes.

Na de verloren eerste wereldoorlog was de voedingstoestand van de gezinnen rond Kleef en Kevelaer, net zo als in heel Duitsland erbarmelijk. Daarom bracht Edmund Janssen ondervoede kinderen mee naar bevriende families op Ameland, waar ze met verse melk en eieren weer konden “aufpäppeln”. Het bracht hem op het idee om een “Ferienfreizeit” voor kinderen en jongeren te stichten op Ameland. In 1921 was hij in staat om dat werkelijk te doen. Met 40 kinderen vertrokken hij, begeleiders en “kochmutti’s” met de trein naar Ameland. Op meerdere plaatsen werd er uitgestapt en overnacht. Zo is er een beschrijving van de nacht waarop de kinderen sliepen in het Bonifatiusziekenhuis in Leeuwarden, waar een orde van Duitse nonnen uit Münster voor de patiënten zorgden. In ruil voor een toneelstukje, dat de kinderen hadden ingestudeerd, mochten ze in het ziekenhuis blijven slapen. Alle kinderen waren onder de indruk toen ze hun met witte gesteven lakens opgemaakte bedden konden opzoeken, nadat ze eerst waren verwend met witte brood, cacao, melk, goudgele boter en Hollandse kaas.. De kinderen konden na zoveel jaren honger geleden te hebben bijna niet geloven dat ze van dat lekkers eindelijk weer genoeg konden eten.

Smalspoor naar Holwerd.

In een oude Nederlandse reisgids uit 1921 kun je lezen: “Van Leeuwarden reist men in een uur naar Holwerd. De rit daarheen in mooie spoorwagens, die bij uitzondering grote ruiten hebben, is wegens het karakteristieke Noord-Friese landschap bijzonder mooi. Van Holwerd komt men dan met de motorboot naar Nes, de hoofdplaats van het eiland”.

Jammer genoeg ligt dat smalspoor er allang niet meer.

Toen Edmund Janssen met de kinderen in Holwerd aankwamen was de veerboot naar Nes al vertrokken. Die voer alleen met hoog water en dus moesten de kinderen wachten tot de volgende dag. Stationschef Harm Kramer en zijn vrouw wisten raad, ze lieten hooi brengen en bedekten daarmee de zoldervloer van het station. Met hun meegebrachte dekens maakten de kinderen daarin een bedje voor de nacht. De dochter van Harm en “Mem” Kramer, Dien Visser – Kramer, zou er in 1971 nog over vertellen hoe ze zich die avond en nacht herinnerde: “De jongens hadden muziekinstrumenten bij zich en waren vrolijk, ze zongen en maakten muziek.”

Onderste rij, 3^e van rechts: Oeke Metz met zijn zoon

Slapen in “Hotel de Schuur”.

Eindelijk in Nes aangekomen, gingen de kinderen te voet naar de boerderij van Sip de Jong op de Torenschoogte, vlakbij de oude toren in Nes. Daar verbleven ze tot ze midden september weer terug reisden naar Kleef. Ze beleefden dus ook de festiviteiten van de dorpingen rond Koninginnedag (Koningin Wilhelmina's verjaardag was op 31 augustus).

Hoogtepunt van hun verblijf op Ameland was een tocht met schipper Oeke Metz over de Waddenzee. Hij zette zijn schip droog op een zandbank en liet de kinderen kennis maken met de droog gevallen waddenbodem, waar nog bot en schol was achtergebleven in kleine prieltjes. De jongens slaagden erin met de geleende greep van Oeke Metz een flinke hoeveelheid vis te vangen, die aan boord werd gebakken. Vóór de vloed weer opkwam en ze met de thuisreis begonnen was de gevangen vis verorberd. Het weer was buitengewoon mooi geweest, die dag. Toen ze terug keerden viel de schemering in. Oeke Metz ging in de diepe geul voor anker en de jongens moesten overstappen in een kleinere boot om naar de kant te roeien. Daarbij beleefden ze een bijzonder natuurfenomeen, bij het roeien zagen ze het lichten van de zee. Daarom nam Edmund Janssen de jongens nog mee naar het Noordzeestrand. In hun brieven naar huis vertellen de jongens: “We sprongen in zee. Het was opwindend en mooi. Als we een slok water in de mond namen en weer uitspuugden, gaf alles licht.”

‘Frühstück’ in de jaren 30 aan de Strandweg in Nes

Het kon niet anders of dit fantastische jaar op Ameland moest een vervolg krijgen. Al in 1922 was het Lager weer in Nes te vinden. Vanaf 1927 begon Edmund Janssen aan zijn legendarische tochten met het schip “de Eendracht” waarbij de jongeren vanaf Kleef over de Rijn, de IJssel, het IJsselmeer en de Waddenzee naar Ameland voeren. Tamelijk snel na WO II werden onder leiding van Edmund Janssen weer bleekneusjes verwelkomd in Amelandse boerderijen. Inmiddels is het eiland Ameland mede daardoor in het Ruhrgebied een begrip geworden. Nog altijd komen de Lagers van de Ferienfreizeit naar Ameland, maar ook vele jongeren van toen bezoeken met hun gezinnen jaarlijks het eiland dat ze zich herinneren uit hun jeugd.

Bron: Ameland-Chronik 1 van Dieter Bullack

Met dank aan Theo en Engeline Aymans uit Goch voor het uitlenen van dit boek en Franzi en Elisabeth voor hun verhalen over hun oom Edmund Janssen.

* Ameland 22 Kilometer lang? Kan dat rond 1880 zo geweest zijn? Het is waarschijnlijk het geval, want oudere Amelanders vertellen wel over de tijd waarin de Hôn nog een zandbank was, waar ze gingen jagen bij zeer laag water. Er zijn verhalen over hoe ze ternauwernood nog Ameland bereikten als ze te lang hadden gewacht om terug te keren. Pas na 1960 is de zandbank hoger geworden en is de geul, die tussen Ameland en de Hôn lag dicht geslibt.

** Het dorp Buren wordt nog niet genoemd, hoewel er later juist in dit dorp vele gastvrije boerderijen ontstonden en nog zijn, waar de deelnemertjes aan de Ferienfreizeit hun vakantieadres vonden.

Ameland, schönes Land

dort wo die Wogen branden
schreiend die Möwe zieht
singen aus fernen Landen
Wellen ihr rauschend' Lied
Ameland, schönes Land, Perle im Meer
Ameland, schönes Land, Perle im Meer

daar waar de golven stranden
krijsend de meeuw vliegt
zingen van verre landen
golven hun bruisend lied
Ameland, mooi land, parel in zee
Ameland, mooi land, parel in zee

*Al bijna 100 jaar kun je in de zomermaanden dit lied
horen, gezongen door grote groepen Duitse kinderen.*